This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथाग्रायणानि लिख्यते ॥ वर्षासु श्यामाकाग्रयणं ॥ श
रदि व्रीह्याग्रयणं ॥ वसंते यवाग्रयणं ॥ तस्य कालः ॥ रेवती पर्वद्वयं दैव दिनं कृ
त्तिकादि विशाखांते यत्सुण्य मात्मनकूलं देव नक्षत्र संज्ञं ॥ अन्येषामपि नित्य
काम्य नैमित्तिकेष्ट्यादीनामनुक्त कालानामयं कालः स्तस्याद्येप्रयोगे पूर्वेद्युर्नां
दीमुखं रात्रावुदक शांति प्रतिसरबंधं कृत्वाम्भोमूले स्नानादि पंचकं कुर्यात् ॥ आ
ग्रयणे देवा अनुद्रुत्य पुण्याह वाचनं गार्हपत्यस्य पश्चादुपविश्य याः पुरस्तादित्या
दि श्रीपरमेश्वर प्रीतिकामो व्रीह्याग्रयणं श्यामाकाग्रयणं भ्यां यक्ष्ये ॥ वक्ष्यमा
णोन्वारंभणीयायाक्ष्ये ॥ श्वः सद्यो वा त्रिरुपांशु त्रिरुच्चैः ॥ अन्वारंभणीयामाधा
नवत् ॥ अन्वारंभणीयेष्टि संबंधि हविः ॥ अग्नीषोमावाज्यभागौ ॥ अग्नाविष्णू ए
कादश कपालः पुरोडाशः ॥ अग्नये भगिने ष्टाकपालः पुरोडाशः ॥ देवा आज्यपा
इत्यादि ॥ यज्ञ विमोकांतं आधानवत् ॥ तीर्थेन विहारं प्रविश्य याः पुरस्तादित्यादि ज
प्रधान देवतामुपांशु इत्यादि १

पित्वा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं व्रीह्याग्रयणश्यामाकाग्रयणाभ्यां तंत्रेण यक्ष्ये ॥ त्रिरुपांशु
त्रिरुच्चैः ॥ व्रीह्याग्रयणश्यामाकाग्रयणेष्टिसंबंधि हविः ॥ व्रीहिमयः पुरोडाशो द्व्यो
व्रीहिमयश्चरुः ॥ श्यामाकमयश्चरुः ॥ पंच प्रयाजाः अग्नीषोमावाज्यभागौ ॥ ऐंद्राग्नो
द्वादशकपालः पुरोडाशः ॥ वैश्वदेवश्चरुः ॥ सौम्यः श्यामाकमयः पयसि चरुः ॥ द्यावा
पृथिव्य एककपालः पुरोडाशः ॥ अग्निस्विष्टकृदित्यादि । इंद्राग्नीस्फच्चैः ॥ अन्यदेवता
उपांशु एवं मासमेकेन अस्यां व्रीहिश्यामाकाग्रयणेष्ट्यां मध्वर्युं त्वामहं वृणे ॥ वृतोस्मि
क० ॥ अस्यां व्रीहिश्यामाकाग्रयणेष्ट्यां ब्रह्माणं० अस्यां व्रीहिष्ट्या० ष्ट्यां होतारं त्वा
महं वृणे । अस्यां० आग्नीध्रं त्वामहं वृणे । वृतोस्मि क० । बर्हिः संनह्यादिध्मासंभर
णोत्तरत स्वात्र यो विशू प्रतिधा संभरामि स्रु० । कर्मणो वां देवेभ्यः पात्रासादने वि
शेषः । त्रयोदशकपालानि । द्वे चरुस्थाल्यौ द्वे मेक्षणे । स्फ्यं च कपालानि च । चरुस्था
ल्यो मेक्षणे च । अग्निहोत्रहवणीं च शूर्पं च कृष्णाजिनं च शम्यां च । उलूखलं च मु
सलं च । दृषदं चोपलां च । जुहूं चोपभृतं च स्रुवं च ध्रुवां च । प्राशित्रहरणे चेडापा
त्रं चामेक्षणं च पिष्टोद्वपनीं च प्रणीताप्रणयनं पयः प्रणयनपात्रं चाज्यस्थालीं
च । वेदं च दारुपात्रीं चाशयपात्रं च । योक्त्रं चेति प्रस्तरं ॥ ब्रह्मन्नपः पयश्च प्र

वे

णोष्या। मियजमानवाचंयच्छ। भूर्भुवस्वर्बृहस्पतिः प्रस्तुतः। ॐ प्रणाया। निर्वापेषायवा॥
पात्र्यांव्रीहिश्यामाकाश्च भेदेन निधाय। धूरसीत्यादिप्रोक्षणां किंशारुणीरसनंत्वप्र
तिधान्यमावर्त्तते॥ व्रीहीप्रोक्षते॥ श्यामाकान्प्रोक्षते। मित्रस्यवांचक्षुषा प्रेक्षेमाभे
र्मासंवीजीथोमावा ऽहि ऽशिषां। उरूपीवातायं। अपउपस्पृश्य। दशाहोताख्या
चष्टे। चित्तिस्रुक् इत्यादि। देवस्यत्वास० भ्यामिंद्राग्नीभ्यांजुष्टं निर्वपामि देवस्यत्वा०
विभ्यांश्वेभ्योदेवेभ्योजुष्टंनि०। देवस्यत्वा०भ्या ऽसोमायजुष्टं०। देवस्यत्वा०भ्यां०
द्यावापृथिवीभ्यांजु०निरुप्तातिशिष्टानिमर्शनीकरणमंत्राः प्रतिधान्यमाव
र्त्तते। इमेदेवानां०। इमेउनः सह। स्फूर्त्यैवां। नारात्यै। सुवरभि विख्येषं। उर्वंतरि
तं क्षमन्विहि। अदित्यावामुपस्थेसादयामि। अग्नेहव्यंरक्षस्वासंभृता०। प्रोक्षणोदेव ॥
स्यत्वा०भ्यामिंद्राग्नीभ्यांजुष्टंप्रोक्षामि। विश्वेभ्योदेवेभ्यःसोमायद्यावापृथिवीभ्यां
उभयोभेदनेप्रोक्षणां। व्रीहिष्वेवहविष्कृदाह्वानं। व्रीहयवयालकाउश्यामाका
नुपोप्यश्छतेंतंडुलप्रक्षालनं निनयालेश्यामाकान्मंत्रेणोलूखलेनिधाया
वहंतीत्यादिपुनः। स्त्रिः फलीकरणप्रैषः। भिन्नबीजत्वान्नविभागः। श्यामाका

नांइदिश्यो।नानाबीजंलेत्रानुसारेणविभावनीयंयज्ञयोगानंतरंगार्हपत्येस्मार्त्तेवदाग्नौ
संस्कृत्यसुवेचतुर्गृहितंगृहीत्वाआहवनीयेसमिधमाधायाज्याहुतीर्जुहोति।शता
युधायशतवीर्यायशतोतयेभिमातिषाहे।शतंयोनःशरदोअजीतानिंद्रोनेष
दतिदुरितानिविश्वास्वाहा॥इंद्रायेदं०।अपरंचतुर्गृहीतंगृहीत्वायेचत्वारःपथयो
देवयानाअंतराद्यावापृथिवीवियंति।तेषांयोअज्यानिमिजितिमावहात्तस्मैनोदे
वाःपरिदत्तेहसर्वेस्वाहा।द्यावापृथिव्या०॥ग्रीष्मोहेमंतउतनोवसंतःशरद्वर्षासुवि
तंनोअस्तु॥तेषामृतूनां शतशारदानांनिवातएषामभयेस्यामस्वाहा।ग्रीष्मऋतुभ्य०।
इदुवत्सरायपरिवत्सरायसंवत्सरायकृणुतावृहन्नमः।तेषांवयंसुमतौयज्ञियानां
ग ज्योगजीताअहतास्यामस्वाहा।इदुवत्सरायपरिवत्सरसंवत्सरेभ्यइ०॥४॥भद्रान्नः
श्रेयःसमनैष्टदेवास्त्वयावसेनसमशीमहित्वा॥सनोमयोभूःपितोआविश
स्वशंतोकायतनुवेस्योनःस्वाहा।देवेभ्यइ०॥५॥अधिवपनात्पूर्वेश्यामाका
नवहत्या अधिवपने।देवस्यत्वा०भ्यामिंद्राग्नीभ्यांजुष्टमधिवपामि।द्यावा
पृथिवीभ्यां॥द्वादशकपालौधाय।चरुस्थाल्युपधानकाले आदेवयज्ञं
च्यु वहेयंगार्हमावर्त्तते॥तेषुतिरःपवित्रमानीतप्रणीतोदकदुग्धांच

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रुस्थाली मधिश्रित्य । ध्रुवासि ए० तां प्रदक्षिणामंगारैः परिचिनोति निर्दग्धमिति ।
एकपालान्युपधाय अधिवपनसंवपनं । देवस्य त्वा० इंद्राग्निभ्यां त्वा विश्वेभ्यो देवेभ्यो
वः सोमाय वः द्यावापृथिवीभ्यां त्वा । चरुस्थाल्यां तिरः पवित्रं तंडुलानावपति ध
र्मोस्थ विश्वायुषः भूगूणामंतप्यस्व द्यावापृथिवी पुरोडाशानंतरं आज्य निर्वपादि
चरुमुद्दिश्य । अग्ने हव्यं रक्षस्वेत्यादि । हविरुद्वासने । आप्यायतां० तेजसेंद्राग्नि
भ्यां जुष्टमभिघारयामि ॥ आप्यायतां० तेजसा विश्वेभ्यः सोमाय द्यावापृथि
वीभ्यां० उभयोर्भेदेने प्रोक्षणं । व्रीहिश्चेद् विष्कदाह्वानं । व्रीहयवधालकाले श्यामा
कानुपोद्यछते तंडुलप्रक्षालनं निनयांते श्यामाकान्मंत्रेणोलूखले निधायावहन
स्यादि पुनस्त्रिः फलीकरणं त्रेषः । भिन्नवीजत्वान्नविभागः श्यामाकानांद्रुस्यादिनाना
वीजतंत्रोनुसारेणविभावनीयं अधिवपना सूर्व श्यामाकानवहसा । अधिवपने । दे
वस्य त्वा० भ्यामिंद्राग्निभ्यां जुष्टमधिवपामि द्यावापृथिवीभ्यां । द्रुदृशकपाला
न्युपधाय । चरुस्थाल्युपधानकाले आदेव यजं वहसं गारमावर्तते । तेषु तिसृप
वित्रमानीत प्रणीतोदकादुग्धरुचे स्थालीमधिश्रित्य । ध्रुवासि पृथिवी० तां प्रद
क्षिणामंगारैः परिचिनोति निर्दग्धमिति । तदुत्तरतः सौम्य स्थालीमधिश्रि
त्य । ध्रुवासि पृथिवी० तां प्रदक्षिणामंगारैः प० निर्दग्धमिति । तदुत्तरत द्यावा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पृथिवीएककपालंन्युपधाय।भृगूणामंगिरसांतपसातप्यध्वं।यद्धर्मेकपालमुपचिनो
तिवेधसः।पूष्णस्तदपि व्रतइंद्रवी यूयुक्तौ।अधिवपनसंवपनं।देवस्यत्वास०।इं
द्राग्निभ्यांजुष्टंसंवपामिद्यावापृथिवीभ्यां।यथादेवतमभिमृशति।इंद्राग्निभ्यां।
विश्वेभ्योदेवेभ्योवः।सोमायवः।द्यावापृथिवीभ्यां।ऐंद्राग्नपुरोडाशमधिश्रित्य।
चरुस्थाल्यांतिरःपवित्रंतंडुलाना[illegible]वपति।धर्मस्थविश्वायुषः।तथैवपूामा
नावपति।द्यावापृथिवीपुरोडाशानंतरंआज्यनिर्वापादिचरुमुद्दिश्यअ
ग्नेहव्यंरक्षस्वेत्यादि।हविरुद्वासने।आप्यायतां०तेजसेंद्राग्निभ्यांजु
ष्टमभिघारयामि।आप्यायतां०तेजसाविश्वेभ्योदेवेभ्योजुष्टम०आप्यतांघ०
सोमायजुष्टम०आप्ययतांघ०सद्यावापृथिवीभ्यांजुष्टं०आप्यातां०वि
श्वेभ्योदेवेभ्योजुष्टं०आप्यायतां०सोमायजुष्टं०आप्या०साद्यावापृथि
वीभ्यां०तस्मिन्नवधाज्यमानीयआविर्मुष्टंकृत्वा।।चरुमुद्दिश्य।अग्नेतर०आ
द्रेभुवनस्यगोपाः।।इराभूतिःपृथिवी०क्रमीत्।यद्धर्मेकपालमुपचिनो
तिवेधसः।पूष्णस्तदपि०अंतर्वद्यामासाद्याहोतरेहीति।होतानमः।
प्रवर्केत्यादि।प्रोचिष्केप्रास्तूमीमहोपृथुपाजाअमखेघृतनिपिपिक्त्वा
दुतः।अग्निर्येतस्यहव्यवोतंसबाधोयतस्रुचाइत्थाधियायज्ञवंतः।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आचक्रुरग्निमूतयो समिद्धो अग्न आहुत दे॰। आवाहनकाले। अग्निमग्न आउवह। सोममाउ
वह। इंद्राग्नी आउवह। उपांशुं। विश्वान्देवान् आउवह। सोमं आवाह। द्यावापृथिवी आ
वह। देवां आज्यपां॰ उत्तमे प्रयाजे। ये ३ यजामहे स्वाहाग्निं स्वाहा स्वाहा सोमं इंद्राग्नी स्वा
हा उपांशुं विश्वान्देवान् स्वाहा सोमं स्वाहा द्यावापृथिवी स्वाहा देवां आज्यपा॰ व्यं
तू वो॰ पात्रे द्यावा आज्यभागौ॥ अग्निर्वृत्राणि॰। सोमं मा सिस॰। इंद्राग्निभ्यामनु
ब्रूहि। इंद्राग्नी आवसागतमस्मभ्यं चर्षणीसहा। मा नो दुःशंस ईशतां। श्रावया। अ
स्तु श्रौषट्। इंद्राग्नी यज। ये ३ यजामहे इंद्राग्नी [illegible] श्नथद्वृत्रमुत सनोति वाजमिं
द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात्। इरज्यंता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयं
ता वौ॰ इंद्राग्निभ्यामिदं॥ इंद्राग्न्योरहं देवयज्ययेंद्रियाव्यन्नादो भूयासं। वि
श्वेभ्यो देवेभ्योमनुब्रूहि। मा भे। मेति उपस्थानं कृत्वा यद्ववदाना। निते ति अभि
घारणं। विश्वेदेवासु आगत शृणुतामइमं हवं। एदं बर्हिर्निषीदत। ओ
श्रावय॰। विश्वान् देवां यज। ये यजामहे उपांशु विश्वान् देवान् ये के च ज्मा
महिनो अहिमाया दिवोजह्निरे अपां सधस्थे। ते अस्मभ्यमिषये विश्वमा
युः क्षप उस्रा वरिवस्यंतु देवा वौ॰। विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं॰। विश्वेषां देवानामहं
देवयज्यया। प्राणैः सायुज्यं गमेयं। उपांशु सोमायानुब्रूहि। उपस्थानाभि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घारणं पूर्ववत्। सोमयास्ते मयोभुव ऊतयः संति दाशुषे। ताभिर्नोविता भवों ॐ श्रा०। असु
सोमयज्ञाये३ यज्ञामहे सोमं याते धामानि दिवियापृथिव्यां यापर्वते ष्वोषधी ष्वप्सु॥
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेळंन्राजंत्सोम प्रतिहव्या गृभाय। वौ०। सोमायेदं०। सोम
स्याहं देवयज्ययाप्रजयाच पशुभिश्च जनिषीय। द्यावापृथिवीभ्यामनुब्रूहि।
उपस्थाभिमर्षीनेनस्तः। महिद्यौः पृथिवीचन इमं यज्ञं मिमिक्षतां॥ पिपृतां
नोभरीमभिः। ॐ श्रोष्श्रा०। द्यावापृथिवी यज। ये३ यजामहे द्यावापृथिवी
प्रपूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदने ऋतस्य। आनो द्यावापृथिवी
दैव्येन जनेन यातं महिवां वरूथं। वौ०। द्यावापृथिवीभ्यां। द्यावापृथिव्योरहं
देवयज्ययोभयोर्लोकयोर्ऋध्यासं। स्रुवे पाज्यं गृहीत्वा मासहोमं कृत्वा आज्यस्था
ल्याः स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा। शाला युधेत्याहुती हुत्वा स्विष्टकृतमवदाय अ
ग्नये स्विष्टकृतेनुब्रूहि। प्रेद्धो अग्ने दिदिहि पुरोजस्रया सूर्म्याय विष्ठ
त्वां शश्वतउपयान्तिवाजो॥ स्विष्टकृतमवदाय स्रुवे पाज्यं होति। मधुश्चस्वा
हा। मधव इदं०। माधवश्च स्वाहा। माधवायेदं०। शुक्रश्च स्वाहा। शुक्रायेदं०।
शुचिश्च स्वाहा। शुचय इदं०। नभश्च स्वा०। नभस इदं०। नभस्यश्च स्वाहा। नभस्याय इदं०।
इषश्च स्वा०। इषायेदं०। ऊर्जश्च स्वा०। ऊर्जायेदं०। चरू मेक्षणमवदाय।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रजापतये त्वा ग्रहं गृह्णामि

या

लुच्छीपुरस्ताद्धुत्वा ॐ श्रा० अग्निं स्विष्ट० ये यजामहे ग्निं स्विष्टकृतमयाळग्नि
रग्नेः प्रियाधामान्याट् सोमस्य प्रियाधामान्ययाळिंद्राग्नियोः प्रि० न्ययाड्विश्वेषां
देवानां प्रि० न्ययाट् सोमस्य प्रि० न्ययाद्यावापृथिव्योः प्रियाट् देवानामज्य० जुषतां
हविरिमो अग्ने वीततमानि हव्याजस्रो वक्षि देवतातिमच्छा प्रतिनईं सुरभी
सिव्यंतूवौ० । अग्नये स्विष्टकृत० । अग्निस्विष्टकृतोहं देव० प्रतिष्ठां गमेयासं
स्रावेण जुहोति । इडाभक्षणं सर्वेषां आभ्रिलाय नोक्तः । तथाध्वर्युर्यजमानहों
तुब्रह्मापामा । ग्नीध्रः मिमहं श्रिये महं यशसे मह्यमन्नाद्याय । भद्रान्नः श्रेयः
समनैष्ट देवास्त्वयावसेन समशीमहि त्वा । स नो मयोभूः । पितवाविशेह शंनोभ
व द्विपदे शं चतुष्पदे इति मंत्रेण प्राश्याचम्य नाभिं स्पृशेयुः । अमोसि प्राणा
लदृतं ब्रवीम्यमसि सर्वानसि प्रविष्टः । स मे जरां रोगमपनुद्य शरीराद् मामएधि मा
म्रथ मइंद्र नाभिमालभेत । आचम्य । आचाहार्यमासाद्य यजमानं वाचयेत
प्राजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्पयस्वान् प्राणापानौ मे पाल समानव्या
नौमे पाल मुदानव्यानौ मे पाल मक्षितोस्यक्षित्यै वा मामेक्षेष्ठा अमु धा२
त्रामुष्मिंलोके । ऋत्विजः ॐ अयं नः ॐ दनं । रुद्रा यागा । सोमाय वसः । तैर

(९)

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रतत्त्वमर्ष्यावयोदात्रे। मयो० त्रे० प्रतिगृह्णः। ब्राह्मणेगामितिवादेवं बर्हिरि
स्यादि प्रकृतिवत्। ऊर्जितिवाचने। अग्निरिदं० कृतसोम इदं० इंद्रा
ग्नी० हविरजुषेतां० क्रातां विश्वेदेवा० कृतसोम० कृत द्यावापृथिवी
दं० जुषेतामवि० क्रातां० देवा आज्यपा इत्यादि। अग्नेरहं० सोमस्या०
इंद्राग्नियोरहं० विश्वेषांदेवानामहं० सोमस्याहं मु० द्यावापृथिव्योरहं०
देवानामाज्यपाम० यजमानभागं प्राप्राने प्रजापते विभांनि येत स्यस्थ्या
नेअग्निः प्रथमः प्राश्नातु सहिवेद यथा हविः। पृशिवा अस्मभ्यमोषधीः
कृपोतु विश्ववर्षणिः। भद्रान्नः श्रेयः० स्योनः इति यजमानभागंभक्ष
येत्॥ प्रीयच्छितानि ब्राह्मणार्पितेषां तं समानं। संलि० फले ब्रीह्याग्रयणं
श्यामाकाग्रयणं॥ संवत् ३७ विश्वावसुनाम संवत्सरे॥
सहदशसामिधेनी। द्वधन्वंता आज्यभागो। उपांशु प्रधान देवता
इदं० एककपञ्चदशसामिधेनी। वार्त्रघ्ना आज्यभागो। प्रधान देवा

लाउच्चैःउद्कऽकप॥

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M/1004
Dist Nagpur

11

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=06.10.20 12:05
,TRANSFERRED=2020/10/06 at 12:06:53
,PAGES=11
,TYPE=STD
,NAME=S0003915
,Book Name=M-1004-AAGRAYANI PRAYOG
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection